

DE GREPPELSPRINKHAAN (*METRIOPTERA ROESELII* HAGENB.) IN LIMBURG

J.T. HERMANS, Hertestraat 21, Linne
S. JANSEN & W. JANSEN, Korhoenstraat 12, Herkenbosch
H. VAN BUGGENUM, Clarastraat 10, Echt.

De Greppelsprinkhaan (*Metrioptera roeselii*) behoort tot de familie der Sabelsprinkhanen (Tettigoniidae). Volgens het verspreidingskaartje in DUIJM & KRUSEMAN (1983) komt deze sabelsprinkhaan slechts lokaal voor. Recentelijk zijn door de kartering van sprinkhanen en krekels in Nederland, nieuwe vindplaatsen van de Greppelsprinkhaan ontdekt (zie o.a. KLEUKERS, 1990). In deze bijdrage wordt de verspreiding van de Greppelsprinkhaan in Limburg besproken volgens de huidige stand van zaken.

zeldzame sprinkhaan, ontdekt. Op 17 juli 1986 wordt de Greppelsprinkhaan gevonden in het natuurgebied de Rollen te Born. In 1989 vindt de vierde auteur in de omgeving van het IJzeren bos te Susteren een aantal nieuwe lokaties. In Midden-Limburg signaleert men de eerste Greppelsprinkhaan op 25 juni 1990 in het Roerdal. Gericht onder-

VELDKENMERKEN

De Greppelsprinkhaan is een van beide soorten van het geslacht *Metrioptera* in Nederland.

Greppelsprinkhanen zijn overwegend bruin of groengeel van kleur. De voorvleugels zijn kort, vooral bij de wijfjes. Een enkele keer worden ook langvleugelige exemplaren gevonden (BELL-MANN, 1985).

Een goed veldkenmerk is de zijkant van het halsschild. Bij *Metrioptera roeselii* is het overwegend donkere kleurpatroon van het halsschild afgezet met een brede geelwitte of heldergroene zoom (zie fig. 1). Hierdoor onderscheidt deze soort zich van de nauw verwante Heidesabelsprinkhaan (*Metrioptera brachyoptera*) (fig. 2). Bij laatstgenoemde soort is de zijkant van het halsschild slechts smal wit gezoomd.

Ook verschillen de beide soorten wat hun geluidsproductie betreft. De Greppelsprinkhaan laat vooral bij warm weer een gelijkmatig hoog, bijna klankloos, zoemen horen. Bij de Heidesabelsprinkhaan bestaat het geluid uit een lang aangehouden zacht en snel sri-sri.

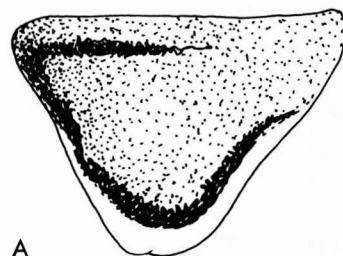
VOORKOMEN IN LIMBURG

TILMANS (1980) noemt in zijn publikatie over Limburgse Orthoptera, vier vindplaatsen van de Greppelsprinkhaan. De meeste van deze vindplaatsen dateren van voor 1950. Het biotoop van de Greppelsprinkhaan te Epen en Kerkrade is vernietigd terwijl de vindplaats

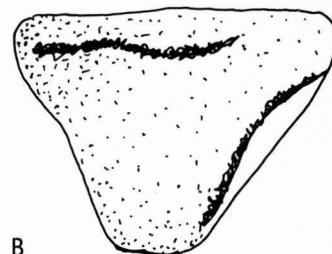

Figuur 1. De Greppelsprinkhaan (*Metrioptera roeselii*), mannetje. Roerdal, 28 juni 1990. Foto: S. Jansen.

Figuur 2. a) Halsschild van de Greppelsprinkhaan (*Metrioptera roeselii*). b) Halsschild van de Heidesabelsprinkhaan (*Metrioptera brachyoptera*). Tekening: J. Hermans.

A

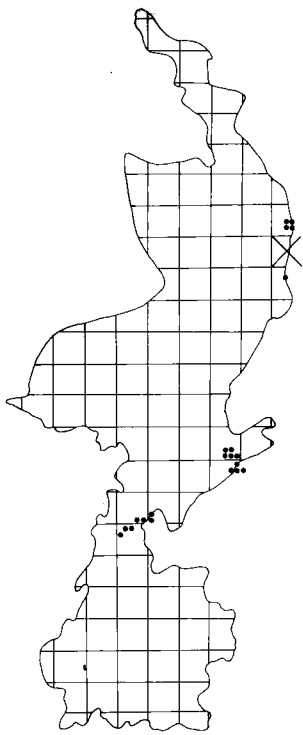

B

rondom Nieuwenhagen thans niet meer te lokaliseren is.

In 1970 wordt de Greppelsprinkhaan aangetroffen in een wegberm aan de rand van een vochtige wei nabij de Ravenvennen te Lomm. In 1983 is de soort op deze plaats nog gezien. (schriftelijke mededeling J. Tilmans, 1989).

Na 1983 zijn er een aantal nieuwe vindplaatsen van deze, voor Limburg

Figuur 3. Verspreiding van de Greppelsprinkhaan in Limburg na 1980. Zie voor verdere toelichting de tekst.

zoek levert datzelfde jaar in het Roerdal een veertigtal vindplaatsen op, verdeeld over drie uurhokken.

Op 29 augustus 1990 horen de gebroeders Jansen een zingend mannetje bij een pas gegraven greppel op de Groote Heide bij Venlo. Diezelfde dag wordt in het Straelensche Broek een grote populatie van de Greppelsprinkhaan gevonden. Deze vindplaats ligt ongeveer drie kilometer verwijderd van de door TILMANS (1980) opgegeven locatie bij Lomm.

Alle nieuwe vindplaatsen van de Greppelsprinkhaan zijn aangegeven in fig. 3, waarbij de locatie uit 1970 (1983) van TILMANS is gekenmerkt met een kruis. Uit het kaartje volgt dat de Greppelsprinkhaan tot nu toe uit Limburg slechts bekend is van gebieden gelegen ten oosten van de Maas. Het wachten is nu op de eerste ten westen van de Maas gelegen locaties

BIOTOOP(EISEN)

Metrioptera roeselii komt vooral voor in vochtige graslanden of vochtige ruigtekruidenvegetaties, in en langs greppels en oevers van plassen (BELLMANN, 1985; HARZ, 1960; OSCHMANN, 1969). Ook is de soort in Nederland bekend van schorren (DUIJM & KRUSE-

MAN, 1983). De Greppelsprinkhaan staat te boek als een hygrofiele of mesofiele soort, die graag vertoeft in dichte vegetaties met hoogopschietende kruiden zoals diverse distelsoorten, Berklauw (*Heracleum sphondylium*), Bijvoet (*Artemisia vulgaris*), Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), Glanshaver (*Arrhenatherum elatius*) en bramen.

Dit beeld uit de literatuur komt goed overeen met de gevonden resultaten in onze provincie.

In de Rollen bestaat het biotoop uit een dicht braamstruweel met daartussen onder andere Grote brandnetel (*Urtica dioica*), Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*), Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*) en Kale jonker (*Cirsium palustre*), soms pleksgewijs door Haagwinde (*Calystegia sepium*) oversluierd.

Aan dit struweel grenst een meer open vegetatietype bestaande uit de grassen Glanshaver, Gewoon struisgras (*Agrostis capillaris*) en Gestreepte witbol (*Holcus lanatus*).

In het IJzeren bos doet de sprinkhaan zijn naam eer aan, omdat de dieren hier voorkomen langs greppels bij het Herenstraatje en de Elsweg. De begroeiing is ruderaal van karakter met Grote brandnetel, Moerasspirea, Akkerdistel (*Cirsium arvense*) en Glanshaver.

Hetzelfde beeld geldt voor het Roerdal in Midden-Limburg. De meeste locaties zijn ruigten (langs de Roer) met dominantie van Grote brandnetel of greppels en oude stroomgeulen gelegen in de graslanden. De graslanden bestaan vooral uit Glanshaver en Engels raa-

gras (*Lolium perenne*) (fig. 4).

De weilanden van het Straelensche Broek zijn eveneens vooral begroeid met Glanshaver. De Greppelsprinkhaan komt hier ook voor langs de randen van de weilanden die vaak begroeid zijn met braamstruwelen en Grote brandnetel.

Resumerend kan men stellen dat de Greppelsprinkhaan in Limburg een soort is, waarvan het voortbestaan gebonden lijkt aan natuurlijke en antropogene plantengemeenschappen van hoog opschietende overjarige kruiden, (o.a. *Artemisia vulgaris*). Het betreft veelal stikstofrijke, relatief stabiele gradiëntmilieus zoals wegbermen, oevers van rivieren en langs greppels.

BEHEER EN BESCHERMING

Het beheer op de thans bekende locaties van de Greppelsprinkhaan bestaat uit niets doen, machinaal maaien en in de graslanden uit extensieve begrazing. Machinaal maaien kan op plaatsen waar slechts kleine populaties voorkomen, een bedreiging vormen.

De meeste vindplaatsen van de Greppelsprinkhaan genieten geen of nauwelijks bescherming. De Greppelsprinkhaan is in Limburg een (potentieel) bedreigde soort. Veiligstelling van de belangrijkste locaties met daaraan gekoppeld een sprinkhaan-vriendelijk beheer, biedt voor de Greppelsprinkhaan in Limburg de beste kansen om zich te kunnen handhaven of uit te breiden.

Figuur 4. Extensief begraasd grasland langs de Roer waar veel Greppelsprinkhanen in 1990 zijn aangetroffen. Foto: S. Jansen.

DANKWOORD

Wij danken de heer J.M. Tilmans te Warmond voor het verstrekken van de gevraagde informatie met betrekking tot de vindplaats bij de Ravenennen.

SUMMARY

This paper deals with the recent distribution of the

Roesel's bush cricket (*Metrioptera roeselii*) in Limburg. A number of new localities are described.

LITERATUUR

- BELLMANN, H., 1985. Heuschrecken beobachten, bestimmen. Melsungen; Neumann, Neudamm.
 DUUM, M. & G. KRUSEMAN, 1983. De krekels en sprinkhanen in de Benelux. Hoogwoud; Kon. Ned. Natuurhist. Ver.
 HARZ, K., 1960. Geradflüger oder Orthopteren

(Blattodea, Mantodea Saltatoria, Dermaptera). Jena; Gustav Fischer Verlag. Die Tierwelt Deutschlands, 46 teil.

KLEUKERS, R.M.J.C., 1990. Het voorkomen van *Metrioptera roeselii* in Zeeland. Saltabel no. 3: 18-22.

OSCHMANN, M., 1969. Faunistisch-ökologische Untersuchungen an Orthopteren im Raum von Gotha. Hercynia 6: 115-168.

TILMANS, J., 1980. De Orthoptera (Sprinkhanen en krekels) en Dictyoptera (Kakkerlakken) van Limburg, deel 2. Natuurhist. Maandbl. 69 (2): 41-48.

VLEERMUIZEN OP HET LANDGOED GEBROEK TE BEEK (ZUID-LIMBURG)

L.S.G.M. VERHEGGEN, Lijsterbeslaan 22, Bunde

In de zomer van 1988 en 1989 is het landgoed Gebroek in de gemeente Beek geïnventariseerd op vleermuizen. Het landgoed is (nog) in particulier bezit en wordt beheerd door de Stichting tot Behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen (Stichting PHB). Naast de cultuurhistorische- en landschappelijke waarden vormen de natuurwaarden van de buitenplaatsen een belangrijk uitgangspunt voor de beheersplannen van de Stichting PHB. De vleermuisgegevens zijn in dit kader door de Zoogdierenwerkgroep van het Natuurhistorisch Genootschap beschikbaar gesteld aan de Stichting.

Het landgoed zal waarschijnlijk aangekocht worden door de gemeente Beek. Met deze aankoop bestaat er een reële kans dat recreatieve en economische motieven een meer dan evenredige rol gaan spelen bij het beheer en de inrichting van het gebied. Een bespreking van de betekenis van dit gebied voor vleermuizen is hier uit het oogpunt van natuurbehoud dan ook op zijn plaats.

HET ONDERZOEKSGBIED

Het landgoed (17 ha) is gelegen in het Kelmonderbos (50 ha) in het dal van de Keutelbeek. Dit beekdal loopt vanaf Kelmond via het Kelmonderbos ten zuiden van Beek in noordelijke richting en vloeit samen met het Geleenbeekdal. In het Kelmonderbos wordt de beek gevoerd door de talrijk aanwezige (punt-)bronnen en kwelplekken. Hier treedt het water naar buiten dat

afkomstig is van het hoger gelegen plateau, dat zich over de volle breedte aan de zuidkant van de gemeente Beek uitstrekt. In figuur 1 zijn de begrenzing van het landgoed en de belangrijkste biotopen weergegeven.

In het onderzochte gebied kunnen de volgende biotooptypen worden onderscheiden:

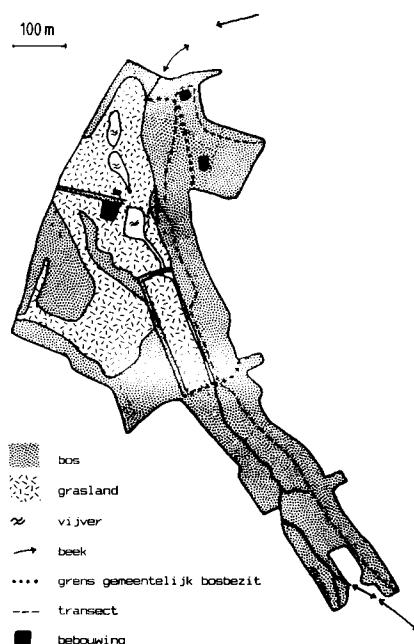
LOOFBOS

De oppervlakte bos omvat ruim 70% van het onderzoeksgebied. In het Kelmonderbos kunnen drie bostypen onderscheiden worden: hellingbos, broekbos en populierenopstanden. Eiken-Beukenbossen komen voor op de hoger gelegen delen en Beukenbossen op de hellingen. In de vochtigere delen komt het Elzenessenbos voor. Een deel van het Elzenbroekbos is in de loop der jaren doorplant met populieren. Delen van het hellingbos zijn reservaatgebied die nog niet aangekocht zijn door een terreinbeherende natuurbeschermingsinstantie. De bosbestanden hebben een leeftijd variërend van 100-200 jaar.

Het westelijk deel van het landgoed bestaat uit enkele vrij recent aangeplante populieren- en paardekastanjeopstanden die doorsneden worden door weilanden.

WATER

Stilstaand water is aanwezig in de vorm van drie vijvers die in het landgoed liggen en een plasje in het zuidelijk deel van het Kelmonderbos. Deze poel ligt aan de rand van een weiland-

Figuur 1. Biotopenkaart van het landgoed in het Kelmonderbos, Beek.